

И сега, въ тази фатална нощъ, потиснатъ отъ скърбъ, носейки самъ всичкитѣ угризения на съвѣстѣта, които трѣбваше ние всички да сподѣлимъ, — той плачеше съ кървави сълзи, едри, тежки сълзи се ронѣха по неговото измъчено лице, изпаднахъ отъ мчненията, които терзаеха душата му.

Той бѣше безъ мундиръ, по една риза само, която бѣше изпораскжалъ за да диша по-леко и прѣзъ която се виждаха почервенѣлитѣ му, като слѣдъ синапизми, гърди; — до толкова той бѣше измъчвалъ себе си въ припадъка на мрачното отчаяние. И стискайки рѣцѣтѣ ми, бѣдния маршалъ говорѣше за своята виновностъ и желание да умре. Той повтаряше и прѣповтаряше: «Ахъ! какво ще кажа, какво ще отговоря азъ на нашия върховенъ вождъ, на нашия главнокомандующъ, Султана, който ме удостои съ довѣрието си, за което, уви! азъ се показахъ толкова малко достоенъ! Какъ ще изтърпя азъ погледитѣ на всички онѣзи, които ще поискатъ отъ моитѣ очи обяснение за моето бездѣйствиe и неуспѣхъ! Какво ще отговоря, какво ще кажа азъ на тѣзи, които ще ме запитатъ: какво направи ти съ повѣреннитѣ на тебе 100,000 храбреци? Ще ли мога да имъ кажа: оставете ме, азъ ще атакувамъ утрѣ, азъ . . . азъ . . . уви! азъ добрѣ чувствувамъ, че ще ми отговорятъ: *твърдѣ късно!*»

Азъ искрено и дълбоко сподѣляхъ тази скърбъ; азъ се стараехъ да го утѣша до колкото можахъ; казвахъ му, че не всичката тежестъ трѣбва да се стоварва върху него. Такова бѣше, такова е и сега моето убѣждение, понеже днесъ ние знаемъ, че по-голѣмата частъ отъ отговорността пада върху Сюлеймана и неговитѣ покровители, които завързаха рѣцѣтѣ и нозѣтѣ на сердаря, които изгубиха цѣлата тази война поради